

Slišanje glasov:

TABOR ZA PODPORO DEINSTITUCIONALIZACIJI KOT CIRKUS, POLN PARADOKSOV, TOKRAT ŽAL NE V DIVAČI

V poletnih mesecih sem obiskala tabor, ki je potekal v Domu na Krasu. V predstavitvi doma piše, da gre za »javni, posebni socialnovarstveni zavod. Izvaja institucionalno varstvo, namenjeno odraslim osebam z dolgotrajnimi težavami v duševnem zdravju in odraslim osebam z motnjami v duševnem in/ali telesnem razvoju.« Če vprašate mene, zgornji opis ne pove bistva, pa tudi nemogoče je zajeti v omejeno število besed, kaj je tak zavod in, predvsem, komu je namenjen. Meni bi se zdelo še najbolje, da bi pisalo, da je zavod namenjen vsem nam, našim prijateljem, znancem in svojcem, ko se znajdemo v situaciji nakopičenosti stigem, obenem pa so nam zaprte možnosti, da bi bivali v kakem običajnem domu podobnejšem kraju. Resnici na ljubo je namestitev v tovrstne zavode pogosto »zadnja rešitev«, k sreči pa, posebej v luči aktualnih trendov, ki jih bom v članku opisala, naj ne bi bilo več dolgo tako.

V Sloveniji že dolga desetletja potekajo procesi in poskusi deinstitutionalizacije. Morda njihovo razvlečenost najbolje opiše podnaslov zadnje knjige dveh njenih motorjev, Andreje Rafaelič in Vita Flakerja, *Deinstitutionalizacija 1, Neskončna*. Če pristojne oblasti na tem področju do zdaj temi niso posvetile resne pozornosti, je stroka podporo lahko našla na ravni Evropske unije, pa tudi v mnogih konvencijah, mednarodnih dokumentih in smernicah, katerih podpisnica je Slovenija, pa jih zaradi pomanjkanja alternativ institucijam ne uresničuje. V kontekstu vsega tega zadnja leta Slovenija črpa evropska kohezijska sredstva za deinstitutionalizacijo, ki jo kot projekt izvaja Inštitut RS za socialno varstvo v povezavi s pristojnim ministrstvom. *Stroju deinstitutionalizacije*, kot ga je zgoraj že omenjeni avtor poimenoval, pa se pridružujejo tudi vrste prostovoljcev, zaposlenih in predvsem študentk Fakultete za socialno delo, Pedagoške fakultete, Filozofske fakultete, drugih strokovnjakinj ter preživelcev institucij iz različnih vetrov.

V že omenjenem in drugem pilotnem zavodu, CUDV Črna na Koroškem, je bilo od leta 2016 organiziranih kar nekaj taborov ob ali v institucijah, njihovi cilji pa so se prilagajali trenutnim potrebam celotnega procesa deinstitutionalizacije, naj bi ga namreč olajšali in podpirali.

Letošnji poletni tabor je imel sprva namen, da bi se odvijal v Divači, kjer že stoji nekaj stavb, kamor se bodo v bolj samostojno in dostojno življenje do konca leta 2022 preselili stanovalci, ki zdaj bivajo v Domu na Krasu. Del zaskrbljenih krajanek in krajanov je ob novici, da bodo dobili nove sosede, sprožil odpor, ustanovljena je bila tako imenovana »Civilna iniciativa Gibanje za Divačo«, ki proces preselitve slika kot nestrokovno, spotikajo pa se med drugim ob število ljudi, ki naj bi se preselili. Zaplet je kar ponujal rešitev, da bi s taborom v Divači lahko stkali niti dialoga in v osebni stiku razčistili morebitne strahove, dileme, pa tudi pokazali, kaj vse bo skupnost s prihodom novih sosedov pridobila ter kako vse bo to koristilo tudi dosedanjim prebivalcem (prisotnost strokovnih služb, podpora v lokalnem okolju, na domu, mobilne oblike pomoči, prevozi, obveščanje ...). Žal je ustanova v Divači, kjer naj bi taborili, tik pred zdajci taborečim odpovedala gostoljubje, tako se je načrt spremenil in se je



Vir: Doma na Krasu

tabor pač še enkrat usmeril v Dom na Krasu, v njegov park, pa tudi med same stene zavoda, v večposteljne sobe, na oddelke, hodnike, jedilnico, kadilska preddverja ...

In tu se začne nova zgodba, zgodba letošnjega tabora ... Taboreči smo imeli svoje naloge, cilje in vizije, kako najbolje podpreti procese preobražanja ustanove in njenega odpiranja, ki jih Dom na Krasu zdaj tudi že deklarativno oznanja. Vseeno pa smo, seveda kot vselej, bili nekakšna motnja ustaljenim rutinam institucije. Opažam, da na tovrstnih taborih na zanimiv način sobiva logika predanosti strokovnim ciljem in torej delavnosti z logiko sproščenosti in karnevalskosti. Meša se logika zadržanosti, previdnosti, kako ravnati v stiku s premnogimi osebami in njihovimi zgodbami, zaposlenih in stanovalk, z logiko razpuščenosti in uhajanja čustev izpod nadzora. S korektnim strokovnim jezikom, ki se trudi, da bi česa neprimerne ne izustil ali bil do koga nediskreten, občasno kot slap priderejo besede žive jeze, srčne naklonjenosti ali zgolj rafal kletvic kot izraz frustracije.

»Ali ste prišli malo na počitnice?« je vprašal znanec stanovalec, ko smo se prikazali znotraj zavoda. Znašla sem se pred resnično zadrego. Zelo neeee, a po drugi strani zelo jaaaa. V naših taborih se izmenjujejo elementi dela, ki se čuti kot poskus vlečenja mrtvega telesa gromozanskega konja institucionalizacije naprej, po mikrometerček ... a, paradoksalno, ti premiki niso možni, če smo zgolj zvesti uglajenemu in korektnemu strokovnemu delovanju. Potrebne so mikrosabotaže vsakodnevnih rutin, nezaslišani impulzivni skoki čez zaklenjeno ograjo, potrebne so kršitve pravil, ko so ta nesmiselna in ne služijo ljudem, ampak Redu. Potrebna so številna neprijetna vprašanja. Potrebna je doza »mehkega terorizma«, kot je svoj pristop poimenoval pokojni Marko Breclj, ki je bil gost na taboru v tem istem zavodu leta 2016 in je, ko tedanje vodstvo ni odobrilo snemanja občinstva, svojo kamero usmeril v nebo in mirno pristavil, da bo zelo zanimivo spremljati nočno nebo, medtem ko spremljamo njegov koncert. Zahvalil se je instituciji z legendarnimi besedami: »Hvala instituciji, da je omogočila vse, česar ni onemogočila.«

Tako je. Institucija deluje lažje, če onemogoča, zapira, pritiska, sedira, omejuje, zapira.

Vsemu temu je k sreči na obzorju konec, preobrazba se dogaja, a ta je zares počasna.

Tabor lahko ob vseh njegovih drugih vlogah, ki jih ima, vidimo kot motnjo, ki gotovo vznemiri vsakokratno vodstvo, zaposlene, okolico zavoda, verjetno tudi del stanovalcev. A namen motnje je vnesti spremembo, odpreti žepe za vdor novega življenja, ki bo izven monotone rutine, ki bo dajalo več prostora individualnim posebnostim in potrebam. Ki bo razbilo vojaškost, s katero ustanove svoje stanovalce, ob tem, ko je videti, da jih oskrbujejo, tudi dušijo, po malih korakih režejo njihov življenjski potencial, vse z dobrimi nameni in vse znotraj predpisov, seveda. Ironično je, da ravno tisti stanovalci institucij z največ življenjskega potenciala (lahko temu rečemo tudi drugače: »tisti, najbolj nori«) velikokrat prevzamejo vlogo najbolj problematičnih, neukrotljivih stanovalcev. In ravno njihova volja do življenja, ki se kaže kot upor, jih, paradoksalno,

zatočle in izolira, saj izzove represijo institucije, tudi v obliki pokroviteljstva (tega lahko prepoznamo po besedah, kot so: *ta oseba je res hudo bolna, ne zmore samostojnosti, nima uvida v svoje vedenje ...*).

Morda bo prihod novih sosedov neke vrste motnja za Divačo, vendar pa, dragi krajanji in krajanke, pomislite, koliko novih dimenzij življenja lahko novi sosedje, preživelci institucij, prinesejo v kraj, če jim boste le odprli vrata. Ne le fizična vrata (odprtja teh jim tako ali tako legalno ne morete oporekati!), ampak tudi mentalna vrata in pa, brez tega ne gre, vrata srca. Lahko pa se zgodi, da boste z novimi sosedi živeli povsem drug mimo drugega, kot dandanes večinoma živimo v soseskah. In ravno to se mi zdi najbolj možen, a obenem najbolj žalosten scenarij. Želim si, da bi lahko v prihodnje s kakim taborom prispevali k temu, da se prastari, stari, novi in še malo bolj novi prebivalci Divače spoznate, pomešate in odprete presenetljive poti kompleksnega človeškega sobivanja.

Špela Razpotnik

PTIČJA ZGODBA

To se je zgodilo lepega, toplega 17. julija, ko se je dan prevešal v večer. S prijatelji smo pili pivo v bližini Mercatorja Ajdovščina in premlevali vsakdanje zadeve. Kar naenkrat na stopnicah podhoda opazim postopajočo postavo. Rečem si, glej, raca, saj je čudno stopicljala in prhutala s krili po stopnicah navzgor in nazaj navzdol. »Nekaj ni okej s to raco,« si mislim.

Sklenem oditi za njo v podhod. Opazim, da je mladič, zato sklenem rešiti to ptičje bitje. Vzamem ga v naročje in odnesem domov, saj stanujem blizu, poleg policijske postaje na Trdinovi. Doma poskrbim, da se bitje aklimatizira, nastani, kot ga je volja, mu dam vodo in hrano. In ga pustim počivati. Naslednje jutro stopim v stik z Juretom, ki pokliče veterinarsko postajo, nato še Marušo na Kralje. Ona se strinja s prevozom. Bitje ni bilo raca, bil je galeb, in to sredi ajdovskega podhoda. Hvala Poldetu, Juretu in Maruši za potrpljenje. Hvala veterinarski postaji. Upam, da bo z njim vse v redu in da smo naredili prav. Glede ne soudeležene vem, da lahko rešimo še kakšno žival.

Najbolj mi je v spominu ostal trenutek, ko sem mu doma dala vodo v lavor in je sam skočil vanj ter se takoj oprhal. Takrat je pokazal svojo moč in mi dal voljo, da smo to speljali.

Barbara



V čakalnici

Foto: Maruša Ivančič

BOLJE SINICA NA OKNU KOT STENICA V POSTELJI.

JOKER